

Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi

Jedinstvo kontemplacije i misije

Lekcija 10

Impresum

Nakladnik:

Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb

Za nakladnika:

Zdravko Kujundžija

Prijevod s njemačkog:

Ladislav Z. Fišić

Korektura:

Dražana Radman i Jozo Jezerčić

Grafičko oblikovanje:

Branko R. Ilić

Tisak:

Grafotisak, Grude

Sarajevo – Zagreb, 2003.

Naslov izvornika:

Grundkurs zum

franziskanisch-missionarischen Charisma

Nakladnik izvornika:

Međunarodni ravnateljski tim CCFMC

Predsjednik: *Anton Rotzetter*, OFMCap

Drugo, prerađeno izdanje, usklađeno
s prijedlozima Međunarodnog
kongresa CCFMC, Asiz, 1994.

Redakcija:

Maria Crucis Doka OSF,

Patricia Hoffmann,

Margarethe Mehren OSF,

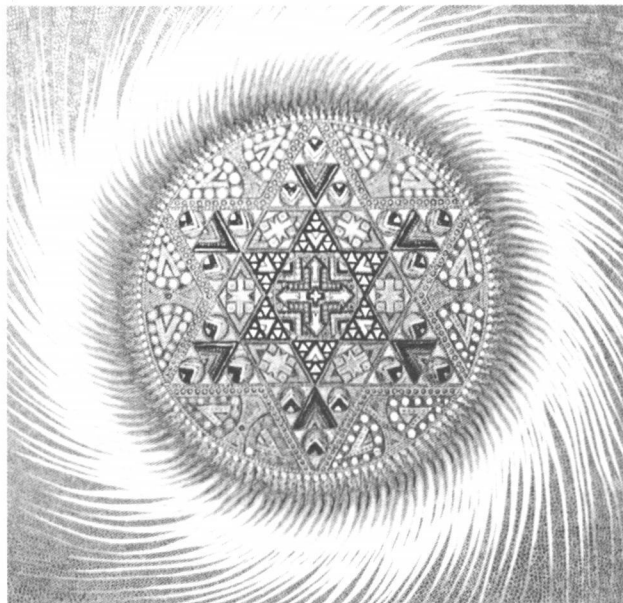
Andreas Müller OFM,

Othmar Noggler OFMCap,

Anton Rotzetter, OFMCap

Grafike: *Jakina U. Wesselmann*

Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi

Jedinstvo kontemplacije i misije

Lekcija 10

Jedinstvo kontemplacije i misije

Iz izvora

Kao da je to Božji glas

A. Uvod

B. Pregled

C. Informacija

1. Značenje riječi
"kontemplacija" kod
Franje i Klare
2. Franjo:
"Ne želimo ni za čim
drugim čeznuti..."
3. Klara:
"Potpunim predanjem"
4. Povlačenje:
Napustiti svijet unutar svijeta
5. "Živjeti onome koji je
umro za sve"
6. Svijet kao samostan
Kontemplacija kao misija
7. Uvijek sa sobom nositi ćeliju
8. "Više od samotišta"
Kontemplacija kao
življena stvarnost
9. Kontemplativno putovati
svijetom
10. Imati Duha Božjega:
Molitva i predanje

D. Vježbe

E. Primjene

F. Literatura

Kao da je to Božji glas

Franju je uvijek privlačila Božja tajna. Satima je znao živjeti povučeno, moliti i meditirati. Ništa ga i nitko nije pritom smio smetati.

Ipak, on se odlučio za život u svijetu: Htio je biti siromašan sa siromašnima, naviještati kraljevstvo Božje, grliti gubavce. Ali, kad je vidio Klarino vedro lice i lica njezinih sestara, stiglo ga je veliko pitanje: ne bi li se i on trebao definitivno povući iz meteža svijeta? Ne bi li bilo bolje živjeti gore u Carcerima ili u nekom drugom samotištu? Izbjegavati ljude i njihove poslove? Samo Boga poznavati i njemu se klanjati a da ga u tome svijet ne smeta i ne sprječava. Gdje bi mogao naći odgovor?

Franjo je znao da sam sebi ne može odgovoriti. Trebao mu je razgovor s drugima i njihova molitva. Tako se obratio Klari, svojoj ljubljenoj sestri, i bratu Silvestru.

Oni su mu rekli isto: Franjo, Bog te nije pozvao radi tebe; ti moraš uprašiti svoje noge. Ne smiješ se iz svijeta posve povući, ljudi te trebaju. Moraš postupiti slično Bogu, koji je išao zemaljskim putem, putem ljudi da bi ga oni iskusili.

Isti odgovor dvoje dragih ljudi bio mu je kao glas samoga Boga. I tako se Franjo umiješao u sudbinu svijeta, posve okrenut Bogu koji se spustio u bijedu ljudi (prema Cvjetićima 16 i LM 12,1s.).

Franjo moli za rasvjetljene za svoj put u evanđeoskoj savršenosti. Crtež iz La Franceschina, 1929.

Naš svijet čezne za radošću, ljubavlju i jedinstvom

Naš svijet na različite načine doživljava tjeskobu i strah, čezne za radošću, ljubavlju i jedinstvom, a ništa od toga ne može naći. Besmislenost koju ljudi doživljavaju tjera ih prema svim mogućim oblicima traženja i lutanja. Tako to ide, sve do redovničkih zajednica. I mi smo do određenoga stupnja pogođeni ovom bolešću duha.

Potrebna nam je orijentacija, kontemplacija, recimo to drugom riječju. Ova je riječ u prekršćanskom vremenu označavala djelovanje antičkih svećenika, koji bi na nebu obilježili jedan prostor u kojemu su promatrali let ptica i iz toga pokušavali prepoznati i tumačiti volju božanstava.

U kršćanskoj se tradiciji radi o gledanju Boga kako ga se može prepoznati u prirodi, povijesti i njegovoj objavi da bi se iz toga našlo orijentiranje za život. U našem vremenu ponovno otkrivamo ono što su mistici svih vremena iskusili: kontemplaciju kao tihu otvorenost za božansko i upravljanje svih snaga duha i duše prema Božjoj nazočnosti.

Franjo i Klara Asiški su se obvezali na oboje: orijentiranje prema Božjoj volji i njegovoj objavi i na šutnju pred tajnom Boga, kojega su oni iskusili u posve osobnom odnosu. Oni, istodobno, žele sav svijet uključiti u Božju volju. Kod njih su kontemplacija i misija dva pola jedne stvarnosti.

Pregled

B

Ono što od Franje i Klare znamo o kontemplaciji ima mnogo aspekata te možemo dati samo nekoliko uputa.

Nakon pojašnjenja pojma treba upozoriti na to kako ovih dvoje ljudi nisu htjeli ništa osim biti kontemplativni. Oni su se na različit način povukli iz svijeta, ali ne iz stvorenja koje im je bilo drago, čak ni iz svijeta grijeha kojemu su kao ljudi pripadali.

U susretu s Isusom otkrio je Franjo, a na svoj način i Klara, da kršćanska kontemplacija uključuje i akciju. Oni su htjeli "živjeti onome, koji je za sve umro" (1C 35). Iz toga slijedi da ne smije biti nikakva razdvajanja između samostana i svijeta. "Svijet je naš samostan". Okrenutost k Bogu i okrenutost svijetu međusobno se tako prožimaju da se to ne može razdvojiti. Iz toga proizlazi da kontemplacija ne zavisi o samostanskim zidovima. Mjesto kontemplacije je uvijek ondje

gdje se čovjek upravo nalazi: čak i u svijetu s njegovim konfliktima i poteškoćama možemo ostati povezani s Bogom.

To je prava kontemplacija. Usred akcije stvarni izvor snage ostaje kontemplacija. Povezan s Bogom, čovjek ide svijetom da bi se ljudima predavao. To vrijedi i za posao kod kojega se *ne smije gušiti duh molitve i predanja*.

Na koncu ćemo naglasiti nekoliko praktičnih posljedica.

*Klara ozdravlja bolesne znakom križa.
Linorez s. Klare Winkler, OSF*

Informacija

C

1. Značenje riječi "kontemplacija" kod Franje i Klare

Franjo i Klara su kontemplativni ljudi. U izvornim spisima susrećemo kod Franje radni glagol "contemplari" (= "gledati", "promatrati"). Pritom se misli manje na aktivnost, a mnogo više na život

pored događanja. Radi se o tome da srce uvijek bude priklonjeno Gospodinu.

Kontemplacija izrasta iz budne svijesti u odnosu na stvarnost svijeta i prisutnost Božju u njemu. "Imati Duha Gospodnjega i njegovo sveto djelovanje" (Ppr 10,8) - to je kontemplacija. Isto tako: Boga ljubiti "cijelim srcem, cijelom dušom, ... svim snagama, posvemašnjom napregnutošću, posvemašnjim predanjem, cijelom svojom nutrinom, svim željama" (Npr 23,8).

2. Franjo:

"Ne želimo ni za čim drugim čeznuti..."

Tko čita spise svetoga Franje, odmah osjeća kontemplativnu dimenziju dubine. Kad Franjo govori o "Bogu" ili "Isusu", tada se njegov govor mijenja: on od bespomoćnoga piskarala postaje pjesnikom. Jezično spretno i pjesnički formulira svoje priklanjanje Bogu. Mnogi su dijelovi njegovih spisa čista molitva, vrlo izražajni himni, predslavlja, litanije, pjesme. *Pjesma brata sunca* je najpoznatiji i oblikom najsavršeniji tekst. Ima ih još mnogo koji svjedoče o unutarnjoj vatri.

To je već po sebi dokaz za međusobno prožimanje kontemplacije i misije. Franjo je, naime, sve ove tekstove napisao da bi drugi od toga imali koristi. On je želio, ali bez indiskrecije, da i drugi imaju udjela u njegovu žaru. *Pjesma brata sunca* je nastala nakon jedne teške krize u njegovu životu, prouzročene bolešću i depresijom. Franjo je ovdje iskusio Božju naklonost. Sve sumnje padaju, depresija se pretvara u klicanje, patnja i blizina smrti u život. Ovo iskustvo Franjo prevodi u riječ i glazbu da bi braća išla svijetom slaviti Božju naklonost i oduševljavati ljude za proslavu Boga. I litanije, koje je Franjo dao bratu Leonu, su "pastoralni tekst". Franjo vidi koliko je brat Leon podložan sumnji i koliko ga muči osjećaj manje vrijednosti. Stoga mu kaže: I ti si, brate Leone, opečaćen tajnom Božjom, i ti si obilježen križem. Neka te oduševi neshvatljivi Bog, ova tajna, koju "TI" prenosi drugome, uvijek s "TI", povezano riječima: ljubav, ljepota, mudrost, poniznost, mir, sigurnost ... (usp. PB). Kao da je Franjo poznao azijsku molitvenu metodu, koja se sastoji u tome da se čovjek skupi u jednu riječ i da se u njoj potpuno izrazi (= "mantra"). Ono što Franju razlikuje od ove metode je upravljanje ovih riječi na neshvatljivo veliko "TI".

Razumljivo je da Toma Čelanski u Franji vidi ideal svake molitve: "Da bi sve kapilare svoga srca učinio višestrukom potpunom žrtvom, on je sebi pred oči stavio Najjednostavnijega u višestrukom liku. Često je molio bez pomicanja

Molitva i pohvala Boga. Ksilografija G. L. Uboldija

usana, u svojoj nutрини. On je znao sve vanjsko preokrenuti u unutarnje da bi tada svoj duh odvratio od toga i upravio prema gore. On je sve svoje gledanje i svu svoju dušu upravljao tako jedinstveno i posve na ono jedino što je želio od Gospodina. Čitav čovjek nije više bio molitelj nego je postao molitvom" (2C 95).

Do ovoga je Franjo, dakako, morao proći dugi put.

Franjo je uvjeren da Bog mora biti najvažniji: ništa mu drugo ne smije konkurirati.

"Ni za čim drugim ne želimo čeznuti, ništa drugo htjeti, ništa nam se drugo ne smije svidjeti i radovati nas osim našega Stvoritelja, Otkupitelja i Spasitelja, jedinoga pravoga Boga, koji je punina dobra, sve dobro, potpuno dobro, prvo i najviše dobro..."

Ovaj tekst jasno pokazuje: ono što je Franjo sa svojim pokretom htio jest zajednica koja se određuje kontemplacijom, molitvom i služenjem Bogu. Time nije rečeno ništa o načinu kako je Franjo želio ostvariti ovu kontemplativnu dimenziju svoga života.

3. Klara:

"Potpunim predanjem"

Način kako se kontemplacija može konkretno živjeti vidimo kod Klare Asiške. Ona je, doduše, htjela živjeti kao Franjo, ali se - više iz vremenom uvjetovanih razloga - vlastitom odlukom morala povući u jedan "sveti prostor", u klauzuru Svetoga Damjana.

Ondje je 40 godina živjela zajedno s 50 sestara. U procesu proglašenja svetom uvijek se naglašavalo da je njezin život dugo, dugo vremena bio obilježen tihom, samotnom molitvom i svijetlim unutarnjim iskustvima. Riječ, koju je čitala u Svetom pismu ili čula u liturgiji, upečatila se u nju kao neizbrisiva slika, postala je vizijom kojom je ona satima bila ispunjena. Brinula se oko toga da evanđelje izlažu dobri teolozi i ova je izlaganja produbljivala dugotrajnim meditacijama. Isto je tako bila svjesna Kristove stvarne euharistijske prisutnosti da ga je gledala zadivljenim očima i obuzimala ga žarkim srcem. Kad je 1220. kardinal Hugolin došao u San Damiano, uvela ga je u dubine mističnoga iskustva. Kako je sam u jednom uvjerljivom pismu svjedočio, mjesecima je osjećao bol što je opet morao izroniti iz toga. Klara je intimni život Božji doživljavala tako živo i konkretno da je iz toga dolazila do izričajâ koji na jedinstven način naglašavaju dostojanstvo čovjeka.

Uživimo se u ovo kontemplativno-mistično ozračje: za Klaru je kontemplacija bitno ljubavni odnos.

Tako ona piše svojoj prijateljici Janji Praškoj: "Ljubi punim predanjem onoga koji se za Tvoju ljubav posve predao, čijoj se ljepoti dive sunce i mjesec, čije su nagrade u svojoj slatkoći beskrajne" (3PA 3). Kontemplacija je zagrljaj ljubljeno, čija ljepota nadilazi slavu stvorenoga. Ova povezanost "ljepote" i intimne "ljubavi" pripada ovoj vrsti kontemplacije, takozvanoj "zaručničkoj mistici", koja je nekoć ispunjavala život mističara. Ovaj motiv prožima sve spise svete Klare, počevši s "povlasticom siromaštva", koju

Bakrorez Adriaena Collaerta prema crtežu Adama von Oorta

je ona 1216. godine isposlovala od pape Inocenta III. i čiji tekst ona naglašava sve do svoje oporuke koju piše uoči svoje smrti.

U navedenom trećem pismu Janji Praškoj javlja se i motiv "klauzure". Ovaj važni pojam kontemplativnoga života ona, doduše, ne upotrebljava u smislu samostanskih zidina koje bi trebale štititi odnos prema Bogu. "Klauzura" - to je čovjekovo tijelo, prije svega "srce". Ovo intimno mjesto čovjeka postaje "svetim mjestom" za Božje stanovanje: "Milošću Božjom ... duša vjernika je veća od neba; jer nebo ... ne može obuhvatiti Stvoritelja, a vjernička duša je njegov stan i sjedište, i to samo preko ljubavi koju bezbožnici nemaju" (3PA 3). Klara ne bi mogla tako pisati da joj Božje prebivanje u njoj nije postalo usrećujućim doživljajem.

"Ljepota", "intimna ljubav", "življeni odnos prema Kristu", "zaručnička mistika", "prebivalište Božje"; to su zapravo najvažnije riječi koje obilježuju Klarinu kontemplaciju. Treba ovdje

napomenuti da su sve ove natuknice povezane s motivima "siromaštva" i "patnje" (usp. Lekc. 19).

Kao potvrda za ovo dovoljne su sljedeće riječi: "Gledaj na onoga koji je Tebi za ljubav postao vrijedan prezira i slijedi ga, za njegovu ljubav budi vrijedna prezira u ovom svijetu ... Njega, plemenita kraljice, gledaj, promatraj, u njega upiri oči i žudi za nasljedovanjem njega" (2PA 3). Jedno od najuvjerljivijih mjesta, gdje Klara govori o kontemplaciji, opet stoji u jednom pismu Janji Praškoj: "Stavi svoje misli pred zrcalo vječnosti, stavi svoju dušu u sjaj slave, stavi svoje srce pred sliku božanskoga bića i posve se oblikuj u odraz njegova božanstva" (3PA 3).

Sažimajući ovo, možemo reći: Kontemplacija je čuđenje koje spontano izlazi iz srca i pretvara se u pohvalu i zahvaljivanje. To također znači: smiriti se i uroniti u Boga da bi nas on mogao voditi. Kontemplacija znači čuđenje, strahopoštovanje, dobrota, zahvaćenost. Ona nam pomaže da shvatimo svoje ništa, da iskusimo bol zbog naše praznine i, istodobno, da budemo svjesni svoga dostojanstva. Kontemplacija nije ništa drugo do potpuno otvaranje našega srca Bogu.

*Japanska "mala Isusova sestra" u Papui, Nova Gvineja.
Foto: Melters*

4. Povlačenje:

Napustiti svijet unutar svijeta

U svezi s kontemplacijom potrebno je pojasniti nespornost koji se stalno pojavljuje u kršćanskoj tradiciji. Franjo u svojoj Oporuci govori kako je "napustio svijet". Ovaj se izričaj može shvatiti platonsko-dualistički.

Što se misli pod "platonski" odnosno "dualistički"?

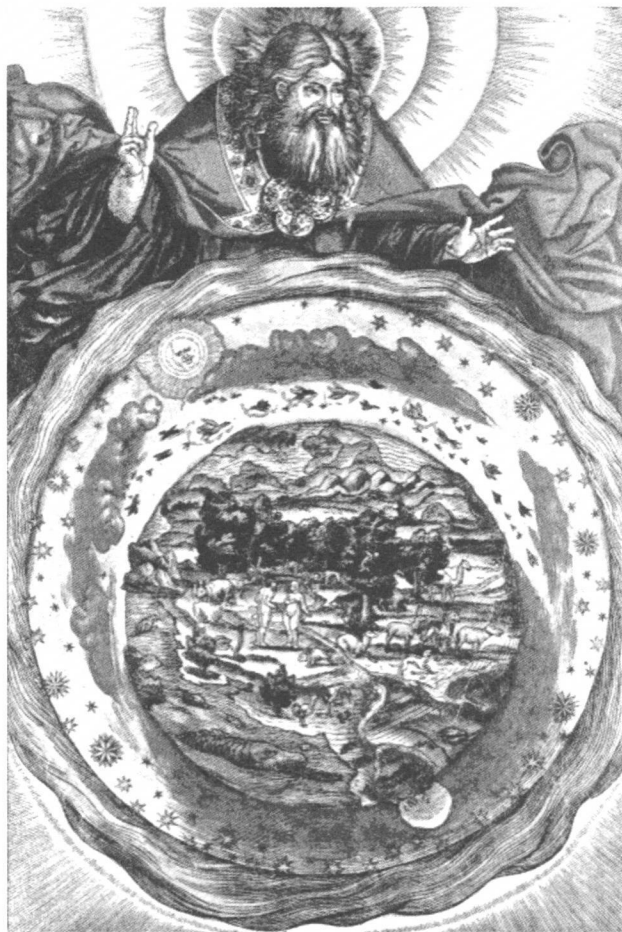
Iza obaju pojmova krije se jedan svjetonazor koji stoji u suprotnosti prema kršćanskom, kako smo već u prvoj lekciji pokazali. Ovaj svjetonazor vidi u materijalnom, vidljivom i tjelesnom svijetu nešto manje vrijedno ili čak i zlo, iz čega treba izaći i držati se daleko od njega. Cilj se kršćana, koji podržavaju takav svjetonazor, sastoji u oslobađanju od svijeta, u povlačenju iz njega da bi u kakvoj osamljenoj dolini, na kakvu zapuštenu vrhu brežuljka ili u pustinji tražili Boga. Ovi su ljudi ravnodušni prema ljudima s njihovim brigama i radostima.

Takvo je držanje tuđe kršćanskoj vjeri iako kršćani stalno upadaju u kušnju dualizma. Mi, naime, vjerujemo u utjelovljenoga Boga, u nedokučivu tajnu koja je postala tijelom, koja se jednom zauvijek ukorijenila u ljudskoj povijesti i koju se zbog toga samo u svijetu može naći. Za kršćanski je svjetonazor središnji pojam "kraljevstvo Božje", jedan svijet koji Bog želi stvoriti i na što on i nas ljude zove. Zbog toga je takva vjera mogla voditi do čudne izjave jednoga evangeličkog teologa 17. stoljeća: "Konac svih Božjih putova je tijelo" (J. C. Oetger).

Što Franjo misli kad govori o napuštanju svijeta? I kako Klara shvaća svoj od svijeta odijeljeni život u San Damianu? Pod "svijetom" bi se moglo dosta toga zamisliti:

- **Svijet kao stvorenje, kao univerzum, kozmos, "nebo i zemlja", svemir:**

"omnia" (= sve) u glasovitom "Moj Bog i sve". Time je izražen odnos u vjeri: vjeruje se u svijet

Bog kao Stvoritelj svijeta. Drvorez

kao stvorenje, tj. svijet nema smisla od samoga sebe; on je stvoren i u tome nalazi svoje dostojanstvo. Iz stvorenja čovjek ne može izići zato što je i sam dio njega.

Za Franju je stvorenska vjera vrlo konkretna, kako to izričito svjedoči *Pjesma brata sunca*. I Klara to izražava u jednoj kratkoj molitvi pred smrt: "Gospodine, budi slavljen jer si me stvorio" (ŽK 46). Oboje su uvjereni da biti siromašan znači biti stvoren; biti siromašan znači biti upućen na nekoga, ne imati život iz samoga sebe. Ova stvorenost u *Pjesmi brata sunca* postaje zajedničkim imeniteljem svega što postoji.

- **Svijet u svojoj raspolućenosti:**

Na jednoj strani svijet je mjesto gdje Bog djeluje. On je Božje stvorenje. Na drugoj strani on je mjesto gdje se čovjek ponaša autonomno, postavlja se protiv Boga i tako sebe gubi; svijet koji se oslobađa Boga. Ova raspolućenost ide kroz čovjekovo srce. Stoga se čovjek ne može

iskrasti iz faktičnoga svijeta. Čovjek ga uzima sa sobom, štoviše, otkriva ga upravo ondje gdje misli da je daleko od njega. Svi oni koji su se povukli u pustinju ili u klauzuru, morali su doživjeti kako ih Zli slijedi u osamljenost i prijeti njihovu životu. Glasovite su kušnje svetoga pustinjaka Antuna u Egiptu (umro 356). Ali, i Klara i Franjo su doživjeli isto iskustvo.

● Ljudsko društvo

Franjo je upotrebljavao riječ "saeculum". Time se misli na konkretno stvoreni, strukturirani svijet, određen vremenom, okolnostima, situacijama, vrijednosnim predodžbama, varkama itd. Takav se svijet može doživjeti kao tuđi, neprijateljski, ugrožen, protubožji. Budni čovjek može uvijek biti sve više potiskivan na granicu ovoga svijeta zato što više ne nalazi svoj dom. To je, očito, proces koji Franjo opisuje u svojoj *Oporuci*. Gubavac koji je bio izbačen iz srednjovjekovnog svijeta podsjeća Franju da i on stoji na granici. Ovdje se Franjo zaustavlja i svjesno poduzima odlučan korak: on napušta ovu vrstu svijeta da bi vodio novi život (= pokora). Drugim riječima: Svijet se može nuditi kao zatvorena cjelina u kojoj se čovjek postupno guši (= "grijež" Ivanova

Evandelja). Tada se radi o tome da se nađe novo obitavalište: Isus Krist i njegovo evanđelje postaje mjerilom po kojemu se mjeri sav život.

Potrebno je, dakle, povlačenje iz jednog društva koje želi biti apsolutno. Povlačenje bitno pripada kršćanskoj egzistenciji. Međutim, ovo povlačenje ne znači bijeg iz svijeta niti napuštanje stvorenja. To se za Franju pokazuje u tome što on sebe dosljedno shvaća putujućim propovjednikom koji neumorno putuje od mjesta do mjesta i obraća se čovjeku. Od vremena do vremena on se vraća da se ne bi izgubio. Za Klaru, međutim, vrijeme još nije zrelo da bi mogla ići svijetom kao putujuća propovjednica. Ona se sa svojim sestrama mora povući u San Damiano i tada prihvatiti strogu klauzuru koju joj je naložio Hugolin. Ali, kad se točnije pogleda jezik kojim ona opisuje svoj život, tada se pokazuju velike razlike od onoga koji Crkva upotrebljava: Ne pojavljuju su riječi "klauzura" i "inkluzi" (= zatvorena). Klara je otvorena za svijet: ona savjetuje, liječi bolesne, prima djecu u svoj samostan, dva puta spašava svoj samostan (1240. i 1241.) i grad Asiz pred trupama Friedricha II. "Onaj koji Boga gleda neće oslijepiti", kaže ona i dodaje: "ništa neće poći krivo onomu koji Bogu služi" (ŽK 19).

5. "Živjeti onome koji je umro za sve"

Franjo je katkada zapadao u kušnju da kontemplaciju shvati kao povlačenje i, kako se nekoć govorilo, da živi "slično anđelima". Drugim riječima, trebalo bi se već na ovoj zemlji približiti anđeoskom načinu života: samo Boga gledati, ničim se od toga ne dati odvratiti, ne "uprljati se" svijetom. Apstrahirajući od toga da je to iluzija, takvo se shvaćanje kontemplativnoga života ne kreće razinom onoga što je stvarno kršćansko. Kroz ovu kušnju Franjo, u razgovoru sa sestrom Klarom i bratom Silvestrom, nalazi svoj način života:

"Kao pravi ljubitelji pravednosti, razmišljali su zajedno treba li da se kreću među ljudima ili da se povuku u osamu. Sveti je Franjo, koji nije imao povjerenja u vlastito djelovanje, u svemu davao prednost duhu, odlučio je ne živjeti samo za

sebe, nego onome koji je umro za sve; on je, naime, bio siguran da je poslan osvajati duše za Boga..." (1C 35).

Franjo i Klara su bili sigurni da na putu kontemplacije moraju ići preko Isusova života i njegova križa. Sve im je ukazivalo na to da Bog želi spas ljudi. Slaganje s Božjom voljom može se postići samo ako se čovjek trudi oko spasenja svijeta. Drugačije rečeno: Krist mora određivati kontemplaciju. A Krist je živio za ljude i za njih je umro. Isusova osoba, koja stoji u središtu kontemplacije, vraća čovjeka izravno u svijet.

Franjo je sretan što ne mora opozvati ništa od onoga što ga veže s Bogom i Isusom Kristom. No upravo ova isključivost ne isključuje akciju. Drugačije izraženo: Bog i svijet ne stoje kao konkurenti jedan nasuprot drugome. Za onoga koji kršćanski meditira i moli Bog se u svemu može naći. On stoji iza svega i iznad svega. Pavao je to formulirao: "Bog vlada nad svime i u svemu" (1 Kor 15,28).

6. Svijet kao samostan:

Kontemplacija kao misija

Nigdje se u spisima sv. Franje ne spominje riječ "samostan" kao oznaka vlastitih staništa. A riječ "klauzura" (claustrum) pojavljuje se dva puta u njegovu *Pravilu za samotišta*. No, ova se riječ ne upotrebljava u monastičkom smislu: ne misli se na zidove koji opkoljuju jednu crkvu ili samostan. Ljudi koji se ovdje skupljaju borave tu samo jedno određeno, kratko vrijeme. Kad žele otići, mogu ovo mjesto napustiti.

"Klauzura" u franjevačkom smislu je, sasvim jednostavno, mjesto opkoljeno živicom ili nekom prirodnom preprekom, tako da oni vani ne mogu bez daljnjega prodrijeti unutra. Klara je, sa svoje

strane, kako smo već vidjeli, klauzuru, kakvu joj je naredila Crkva, sadržajno nadišla i mistično preuredila.

Je li onda čudno što za franjevački pokret pojmovi "svijet" i "samostan" idu zajedno? Ovo se predočuje u jednom franjevačkom misterijskom igrokazu, gdje siromaštvo nastupa kao osoba, a braća je oslovljavaju riječju "gospodarica":

"Nakon što je gospodarica siromaština spavala vrlo mirno ali umjereno, brzo je ustala i zamolila da joj se pokaže samostan. Braća su je odvela na jedan brežuljak, pokazala joj cijeli svijet, koliko se moglo vidjeti, i rekla: 'Ovo je naš samostan, gospodarice'" (SC 63).

Samostan je svijet, svijet je samostan. Sažetije se ne može formulirati jedinstvo okrenutosti Bogu i svijetu. Kontemplacija je svagdje moguća i

svagdje se traži. I ako kontemplacija treba da bude ostvarena u klauzuri, tada sav svemir treba da bude u samostanu. Ne smije postojati klauzura misli i srca. Ništa i nitko ne smije ostati "vani". Sve se mora uključiti u kontemplativni način života.

O Klarinoj zajednici kaže M. Bartoli: Ona je, "kao jedna otvorena zajednica, bila tako široko otvorena da je nikakve granice nisu zatvarale: s horizontom širokim kao cijeli svijet" (Bartoli 119). Iako je ona živjela u klauzuri, primjer je njezina života zračio izvan klauzure (Bula kanonizacije). Već je snaga dobroga primjera po sebi bila apostolat, misija s dalekosežnim posljedicama.

U svojoj *Oporuci* Klara piše: "Sam Gospodin, naime, nije nas stavio samo kao uzor, primjer i zrcalo drugim ljudima, nego i sestrama; i njih je, naime, Gospodin pozvao na isti život, na koji je nas pozvao" (OpKl 6).

Klara je prekoračila granice samotića u dva smjera: "iznutra prema vani (shvaćanjem da bude primjer ili model, koji cijeloj Crkvi ima što reći) i izvana prema unutra (prihvatanjem briga koje su Klara i njezine sestre također nosile)" (Bartoli 121).

Molitva i pohvala Boga. Drvorez G. L. Uboldija

7. Uvijek sa sobom nositi ćeliju

Već se rano u franjevačkom pokretu oblikovao kontemplativni način života: sam Franjo piše o tome jedno pravilo u kojemu je predviđeno "neograničeno područje". Mnoga samotišta u srednjoj Italiji, koja su braća povremeno posjećivala još i danas svjedoče o ovom načinu života. Pomislimo na Carcere, Greccio, Fonte Colombo, Monte Casale, Le Celle, Poggio Bustone ili La Vernu. Vjerojatno se život klarisa u početku mogao usporediti s ovim životom u samotištima. Sestre shvaćaju siromaštvo kao raspoloživost i otvorenu spremnost za Boga i za ljude. One žele da njih same, kao i njihov sestrinski zajednički život, prožme duh Božji. Na poseban način uzimaju za uzor Mariju. Slično njoj, i one teže za tim da budu "djevice" koje su "postale Crkvom", "palača" u kojoj Bog stoluje, "šator", gdje Bog s nama dijeli naše hodočašćenje, "stan" u kojemu je on kod kuće.

One žele biti "kćeri nebeskoga Oca", "zaručnice Svetoga Duha", "majke koje Isusa začinju, u sebi nose i rađaju po svetom djelovanju" (usp. 2P 49-53; usp. ŽKl).

Dakle, postoji od početaka jedan isključivo kontemplativni način života

unutar franjevačkoga pokreta. Iz toga se ipak ne smije zaključivati da je drugi način života, koji je označen "putovanjem svijetom", zbog toga manje kontemplativan. Franjo naglašava svojoj braći:

"Kad ste na putovanju, neka vaše ponašanje bude tako časno kao da ste ostali u kakvom samotištu ili u ćeliji. Jer, gdje god smo i kamo god putujemo, mi imamo svoju ćeliju uza se. Naime, brat tijelo je naša ćelija, a duša je pustinjač koji unutra boravi da bi molio i meditirao. Ako dakle duša ne ostaje u miru i u samoći svoje ćelije, malo koristi religiozna, rukom napravljena ćelija" (usp. 2C 95).

Ako Klara ljudsko srce označuje kao "klauzuru", Franjo tijelo naziva "ćelijom". Ono što se pod tim misli jest bezuvjetno: živjeti svagdje i uvijek. Ona je životni princip koji se može izraziti u različitim strukturama, u svijetu i iza samostanskih zidova, ali se nikada ne može identificirati s njima. Ove strukture mogu biti od pomoći, ali one same po sebi nisu kontemplativni način života.

Moskovska škola, 16. stoljeće

8. "Više od samotišta":

Kontemplacija kao življena stvarnost

Kontemplacija je više od strukture (= "više od samotišta"). To zorno pokazuje jedan slučaj iz života prve franjevačke zajednice: Jedan je provincijal želio da ga se riješi njegove teške odgovornosti i da pobjegne u samotište. On je svoje "živjeti u svijetu" doživio kao zlo kojemu se treba izmaknuti. Samotište mu je postalo kušnjom, ono je provincijalu lažno predstavljalo jedan zdravi svijet u kojemu se Božja prisutnost može bez daljnjega doživjeti. Franjo, naprotiv,

upućuje ministra na "Deus meus et omnia", na vjeru da je Bog temelj sve stvarnosti. Boga treba tražiti i u onome, "što te sprječava ljubiti Gospodina Boga, i tko god ti pravio poteškoće, bilo braća bilo drugi, pa i kad bi te htjeli tući, sve moraš smatrati milošću".

Zanimljivo je da se upravo ovo *ništa drugo* ponovno javlja u *Nepotvrđenom pravilu*: "To dakle trebaš tražiti i ništa drugo" (Min 3; usp. NPr 23,9). Ako se kontemplacija može shvatiti kao slaganje s voljom Božjom, onda je ovo trpljenje zla, ovo podnošenje konflikta, ovo ostajanje u svijetu istinska kontemplacija. Treba promatrati *Pismo jednom ministru* kao uputu u kontemplaciju. Franjo ostaje vjeran svome shvaćanju da je kontemplacija svagdje moguća.

9. Kontemplativno putovati svijetom

Iz svega dosada rečenoga vidljivo je da i misionarska djelatnost, *putovanje svijetom* (Npr 14-16) mora imati kontemplativni predznak. Bilo da se propovijeda, bilo da se živi s gubavcima ili vrši kakav prezira vrijedan posao siromaha - Franjo to čini iz punine susreta s Bogom. U suvremenoj literaturi postoji formula koja to dobro izražava: Franjo je htio "contemplando se tradere" (=predavati se u kontemplaciji). Ova formula postaje shvatljiva kad ju se usporedi s dominikanskom: "contemplata aliis tradere" (=u kontemplaciji spoznato, odnosno doživljeno drugima predavati, odnosno priopćavati).

Franjo i Klara idu dalje od toga: za njih kontemplacija nikada ne prestaje, bilo to susret s gubavcima i bolesnima, bilo mučni teški posao, bilo sestrinsko zajedništvo, solidarnost sa siromašnima, podnošenje vlastite slabosti i izručenost smrti, sve postaje mjestom kontemplacije. U oduševljenju za Boga, koji se u svemu objavljuje, oni se posve predaju.

Klara liječi znakom križa ljude od različitih bolesti.
Bakrorez Adriaena Collaerta

10. Imati duha Božjega:

Molitva i predanje

Klara je po svome biću bila kontemplativna. Nju je duh molitve i predanja Bogu obilježio jednako kao i njezina očinskog subrata i prijatelja Franju. Prihvatajući jednu od njegovih riječi, ona je pisala u svome *Pravilu*, da sestre trebaju "imati duha Gospodnjega i njegovo sveto djelovanje" (PKI 10,7).

Iz solidarnosti s većinom svojih suvremenika, za Franju je tjelesni rad bio strastveni posao (usp. Op 20). Stoga Klara nikada nije prestala tkati i pletiti iako je od 1224. gotovo stalno bila prikovana za postelju. Kontemplacija je za oboje temeljni uvjet pod kojim su obavljali svoj posao. Dostojanstvo se čovjeka, koji je od Boga stvoren, prema njima sastoji u njegovoj upućenosti na Boga; u "devotio" (od "votum" = zavjet, potpuno predanje) i u molitvi. Ne smije se dogoditi da čovjek živi upućen samo na materijalno i tako izgubi svoje dostojanstvo (usp. Ppr 5).

Shvaćanje svetoga Franje i svete Klare stoji nekako između shvaćanja svetoga Benedikta i našega suvremenog shvaćanja. Benediktinsko je stajalište određeno onim "ora et labora" (moli i radi). Molitva je osovina oko koje se sve drugo okreće, prije svega rad. To je shvatljivo na pozadini antičkoga svijeta. Pravo se ljudstvo ostvarivalo izvan rada, u dokolici na koju je pravo imao samo slobodnjak. Teški se tjelesni rad prepuštao robovima. Molitva je, kao duhovno-duševno življenje, bila podređena dokolici, dakle području doživljaja u kojemu se čovjek doživljava kao čovjek. Stoga je molitva stajala na prvom mjestu. Rad je bio protupol molitvi. U benediktinskoj je tradiciji rad prije svega kulturni rad (posredovanje antičke kulture potomcima), ne toliko tjelesni posao koji se i u samostanu prepuštao konverzima¹ i kmetovima.

A sada Franjo i Klara - i ovo je bilo novo u njihovu vremenu - teški tjelesni rad smatraju izra-

Arhiv fm. Foto: S. Köder

zom ljudsko-kršćanske solidarnosti. Molitva ne stoji pored rada, nego se u njemu ostvaruje: ne smije se gasiti duh molitve i predanja, nego se mora unijeti u obavljanje posla. Životni program franjevačke obitelji nije nikakvo dijeljenje, nego prožimanje molitve i rada.

Otada je čovječanstvo učinilo još jedan korak dalje. S vremenom su kršćani otkrili da rad nije samo teret, nego i milost (usp. Ppr 5,1), sudjelovanje u stvarateljskom činu Božjem. Bog nije stvorio jedan gotovi svijet, nego i čovjek sudjeluje u njegovu stvarateljskom činu. Stoga je iz benediktinskog mota "ora et labora" s vremenom nastalo "labora et ora". Osovina oko koje se danas sve okreće jest rad kojemu je molitva podložna. Pritom se često može dogoditi da se radu daje takvo značenje da se molitva zaboravi, štoviše, i svjesno zapostavi i smatra se gubljenjem vremena koje čovjeka nepravedno udaljava

¹ Braća nesvećenici u srednjovjekovnim monaškim redovima.

od rada. Rad je promaknut u središte, tako da se vrijednost čovjeka mjeri po njemu, a nezaposlenome prijeti gubljenje njegova dostojanstva.

Danas možda opet stojimo pred odlučnim korakom ljudske povijesti. Zbog činjenice da i u industrijskim zemljama ima sve više nezaposlenih i da ni u budućnosti neće svi moći raditi za plaću, mora se rad nanovo definirati i moraju se naći nova područja djelatnosti. "Ora et labora" se konstruira na više načina: ponovno ima više vremena za dokolicu i kontemplaciju, rad se razvija u mnogo područja djelatnosti (usp. Lekc. 21). Stoga i kontemplativno ponašanje, prijemljivost za tajnu, mora pratiti mnoge nove djelatnosti.

U svakom slučaju ostaje činjenica: rad ne dobiva svoj kršćanski smisao tek kroz "duh molitve i predanja" ili kroz pretpostavljenu "dobru nakanu", nego onim što su rad, odnosno različiti oblici djelatnosti sami po sebi: sudjelovanje u Božjoj kreativnosti, sudjelovanje u spasenjskom Kristovu planu, naime u pripremanju čovjeka za kraljevstvo Božje. Rad treba pomoći u "građenju Božjega grada". To znači da sâm rad postaje bogoslužjem. On to može biti samo ako ostane sadržan u kontemplativnom aktu.

"Sinteza, koju treba radom postići, zove se molitva pri radu, usred rada i kroz rad. Ne radi se o tome da se na jednoj strani moli a na drugoj strani djeluje, niti se radi o molitvi izvan konkretnog kršćanskog zalaganja u svijetu, nego o molitvi za vrijeme posvemašnjeg angažmana, dakle o doživljaju susreta s Bogom za vrijeme susreta s ljudima. Da bi takva sinteza bila potpuna i trajna, mora se iskoristi sve bogatstvo molitve kao povlaštenoga susreta s Gospodinom kao i sva vrijednost rada i angažmana kojim se potiče pravednost i bratstvo" (kardinal A. Lorscheider).

Kontemplacija mora uvijek voditi prema praksi, radu, zalaganju za pravednost i mir, oslobađanju siromašnih iz njihova tlačenja, razvijanju azijskog, afričkog, latinoameričkog, sjevernoameričkog i europskog načina pravoga ljudstva.

Predmet kontemplacije su dakle i takozvana profana područja. Ne treba "gledati" i meditirati samo Isusa Krista, Boga, duhovne tekstove i

stvarnosti, nego, prije svega, ljude koje susrećemo, rad koji se obavlja i komadić svijeta koji je nekome povjeren. Možda je ovo upravo ono što danas trebamo naučiti od Franje i Klare.

Zaključci

Kontemplacija je jedna dimenzija ljudskoga života, a to znači nikakva povlastica za malo njih.

Biti kontemplativan znači otkriti značenje života i stvarnosti koje svijet vide kao simbol što vodi k tajni Božjoj. Ovo uključuje obvezu da se "ovaj svijet snagom uskrsnuća pretvori u kraljevstvo Božje" (M. Amaladoss).

Živjeti kontemplativno ne znači odvojiti se od svijeta, nego se u njemu angažirati - "prolaziti svijetom" - na aktivan način da bi ga se učinilo boljim. Boga se može otkriti samo ako čovjek otkrije sama sebe i ako je povezan sa svijetom. U kontemplaciju ulazi življeno iskustvo. Ono je pretpostavka poslanja koje znači da dolazimo u kontakt s moćima zla u našoj egzistenciji. Kontemplativni će se čovjek također zalagati za pravednost i mir, za očuvanje stvorenoga i za slobodu.

Nije potrebno kloniti se svijeta, živjeti na poseban način, npr. u kakvu ashramu (samotištu), u kakvu samostanu ili drugdje održavati rigorozni asketski program. Budi **ti** gdje god si.

Kontemplacija je, pravilno shvaćena, poziv da se bude potpun čovjek i pogrešna je svaka kontemplacija koja bližnjega ne uzima u obzir.

Arhiv fm, foto-present

Crkveni i franjevački izvori

Biblija:	Izl 3,7s; Mt 25, 31-46; 1 Kor 15,28; Jak 2,20s.
Crkveni dokumenti:	
Izvorni spisi:	PM; Ppr; ant; 2 Gl 49-53; PM 2; 3 Npr 14-16; 23,8s.; Ppr 5; 10,8; Ppr; ŽKl; Op 20; 1C 35; 2C 94s; Lm 12,1s; LP 108; Cvjetići 16; PA 3; 3PA 3; PKl 10,7; OpKl 6
Međufanjevački dokumenti:	
OFM - OFMCap - OFMConv	
OSC (klarise)	
OSF (TOR)	Pravilo 20;30
Fanjevačka zajednica: FZ	
Nadopune	

Uputa: Sudionici tečaja mogu nadopuniti podatke iz izvora

Vježbe

D

1. vježba:

Pročitaj sljedeći tekst međufanjevačke poruke "Mattli 1982":

S radošću zaključujemo da je Bog u Trećem svijetu iskustvena stvarnost. U Aziji učimo kako su meditacija i šutnja pred Bogom vrlo raširene u narodu; u Africi kako je tijelo zaista hram Božji i da se prisutnost živoga Boga slavi u ritmu i plesu; u Latinskoj Americi kako su unatoč svim tlačenjima pučka religioznost i čašćenje svetih stvarnosti pune smisla.

Podsjećamo se na Franju iz Asiza koji se svagdje i u svako vrijeme želio klanjati Bogu i ljubiti ga u svim stvorenjima. On se povlačio u šutnju pećina, šuma i crkava. Prenosio je svoje unutarnje iskustvo Boga u slike, pokrete i glumu. Glumio je tajne Isusove (Božić, Uskrs, euharistiju...). Povezao se s potrebama naroda da gleda tje-

lesnim očima i hvata vlastitim rukama. U svijetu i u svakom poslu bio je posve kod Boga i pred Bogom, ispunjen brigama svijeta.

Stoga želimo molitvi, liturgiji i šutnji ponovno dati vlastitu težinu. Želimo se bez straha susresti s izljevom vjere puka i kreativno u tome sudjelovati. Kad sa svojim narodom stojimo pred Bogom, sve se naše borbe i patnje, sva očekivanja i nada ulijevaju u jednu dimenziju koja sve nadilazi i istodobno sve ispunjava.

Zadaca i pitanje:

Razradi različite aspekte kontemplacije. Koliku težinu ima danas sadržaj ovoga teksta?

2. vježba:

Pročitaj sljedeća svjedočenja s različitih kontinenta koja nam otvaraju važne aspekte kontemplacije i njezina integriranja u život.

1. Iz Južne Koreje

Kontemplacija i prijateljstvo:

Ja sam korejska klarisa koja je prešla iz konfucijanizma na kršćanstvo. Čini mi se da je jedinstvo kontemplacije i poslanja (= misija) jedan od vitalnih aspekata korejske Crkve. Međutim, ovo se jedinstvo može naći već i u Konfucijevoj teoriji. "To je pokušaj da se struktura i način djelovanja univerzuma predstave pojmovima koji izražavaju kozmičke principe. YANG-snaga (YANG znači svjetlo) označava muškost, aktivnost i djelatnu snagu. YING-snaga (YING znači tama) označava ženskost, neaktivnost i trpnost. Pretpostavlja se da ove dvije snage u vječnom procesu skladne igre proizvode sve prirodne pojave.

Ova se teorija može primijeniti na jedinstvo i zajedničku igru koja postoji između Boga i čovjeka. Snagom duha čovjek je prijemljiv za Božju riječ. To je ista snaga koja se iskazala u utjelovljenju Božje riječi i neprestano u potpunom predanju ulazi u druge. Jedno te isto dinamičko djelovanje duha potiče primanje kao i davanje života.

Na Istoku je, osobito u Koreji, vjerno prijateljstvo najviše vrednota, plod duboke ljubavi i jedinstva. Želi li se koji misionar angažirati u Koreji, mora bezuvjetno biti uvjeren u vrijednost vjernoga prijateljstva do smrti. Ono bitno pripada korejskoj duši. Vjerno se prijateljstvo očituje u iskrenosti srca, koja ujedinjuje riječi i čine. Svaka bi djelatnost, koja ne priznaje ove vrednote ili ih se u svom djelovanju odriče, donijela unutarnjem životu korejskog naroda veliku štetu.

Čežnju korejskog naroda za nepodijeljenim srcem lijepo je izrazio Chong Mong Chu (1337-1392) u svojoj glasovitoj *Pjesmi kralju*:

"Sve kad bi ovo tijelo trebalo umrijeti,
kad bih stotinu puta umirao
i moje mrtve kosti postale prašina,
moja duša bila ili ne bila...
Što može promijeniti moje nepodijeljeno srce,
koje je odano mome gospodaru?"
(S. Mary Francis Kwon, OSC).

Pitanja:

1. Kako ovo svjedočenje djeluje na tebe?
2. Kakav odnos između aktivnoga i kontemplativnoga života vidiš u ovom tekstu?

2. Iz Afrike

Dojmovi s posjeta Malawiju

"Mukli su tonovi velikoga bubnja pozivali na bogoslužje Velikog petka. Župna se crkva u Lilongweu punila vjernicima. Sjedili su gusto stisnuti na prostirkama pruženim po podu. Da bi se dobilo na prostoru, uklonjene su gotovo sve stolice. Iza oltara je uklonjen zid od bambusa, koji je inače dijelio kor klarisa od crkvenoga prostora. Liturgija Velikog petka počela je ulaskom članova crkvenoga kora u afričkoj nošnji. Oni su predstavljali Krista i njegove učenike u jednom pasionskom dramskom komadu koji je bio ugrađen u liturgiju. Kako se sveta drama razvijala, splelo se pjevanje klarisa s događanjem na oltarskom prostoru. Uklonjena je granica između igrača i gledatelja. Svi su na jednak način postali sudionici. Drama je dosegla svoj vrhunac: razapinjanje. Zadnje Isusove riječi odjekuju u tišini: završeno je! Prostor se punio uzdržanim, tihim, plačnim višeglasnim pjevanjem. Klarise su svoje pjevanje pratile pokretima koji su se razvijali kao vidljiva molitva. Slijedilo je skidanje s križa. Tijelo mrtvaca je izneseno. Nakon nešto vremena ponovno

su učenici stupili u prostor, visoko im na ramenima mrtvo tijelo posve ogrnuto bijelim platnom. Položili su ga uz oltar. Osjeća se kako je u dnu crkve došlo do nekakva kretanja: sredinom crkve su se na koljenima približavala tri ženska lika, pognuta k zemlji, čelom gotovo dotičući pod, uz tiho jadikovanje; srednja je bila pokrivena tamnoplavim platnom, koje ju je posve skrivalo - Marija. Plač za mrtvacem na afrički način u čast pogubljenom Sinu Čovječjem; bilo kao da je sva patnja svijeta dobila glas u ovom napjevu. Tri su ženska lika na koncu stigla do nosiljke, Majka se prignula nad svoga mrtvog Sina.

Polako se zajednica počela priključivati trima ženama. Svi su prolazili pokraj nosiljke, prignuli se nad lik u mrtvačkom platnu... Je li to bila igra? Je li to bila stvarnost? Vrijeme je stalo. Sve je obuzela potresna spoznaja: Isus je stvarno bio mrtav. Nekoć, danas, uolikima koji su bili izdani, mučeni, pogubljeni.

Iz pasionske igre izvilo se čašćenje križa, molitva vjernih i pričest, sve utopljeno u jedno. Klarise su pjevale naizmjenice s korom i zajednicom. Pjevale su i molile svim svojim bićem, njihovi su pokreti izražavali ono što su riječi samo nepotpuno mogle reproducirati. Pjevanje je pratila lagana svirka afričkih žičanih instrumenata. Tada se liturgija završila, crkva se ispraznila.

Na uskrсни smo ponedjeljak na putovanju od Madisija prema Blantyreu opet prošli pokraj klarisa. Trebali smo im uručiti poklone naših domaćina. No, sve su bile u crkvi gdje se upravo završavalo bogoslužje. Stupili smo u crkvu i stali otraga uz otvorena vrata da ne bismo smetali. Tada nam se ponudio prizor koji nikada nećemo zaboraviti. Bilo je vrijeme zahvale nakon pričesti. Klarise su, sa zelenim rascvalim grančicama u rukama pjevale i igrale od veselja zbog Gospodinova uskrsnuća. Mahale su podignutim grančicama u ritmu melodije njihove radosti, praćene bubnjevima i žičanim instrumentima, koji su zvučali sasvim drugačije nego na Veliki petak. Pjevanje zajednice ujedinilo se s njihovim zvonkim glasovima. Čitava je crkva bila u pokretu. Bila je to igrana molitva koja je sve ujedinjavala.

Pitanja:

1. Kako ovaj izvještaj djeluje na tebe?
2. Kakav odnos možeš uspostaviti između duha afričke liturgije i teme ove lekcije?
3. Vjeruješ li da ovdje ples izražava jednu dimenziju koja bi inače bila izgubljena? Koja bi to bila?

Iz Brazila

Izražajni oblici kontemplacije, kako se ona doživljava u kontekstu oslobođanja, su, uz ostalo, sljedeći:

Pozor! Najprije pročitaj naslove - i samo razmišljaj o temi - i tek onda pročitaj čitav tekst!

● ● ● Molitva koja se hrani akcijom

Osloboditeljska molitva uzima hranu iz angažirana života, iz borbi, zajedničkih napora, iz pogrešaka i pobjeda. Ona zahvaljuje za uspjele korake, moli, ne toliko za vlastite interese, nego za zajednički put, za sve koji trpe. U molitvi posebno odjekuje karakter oslobađajućeg procesa, natovaren konfliktima. Priznanje krivnje se spontano pretvara u priznanje zajedništva. Nitko se ne krije iza gromoglasnih riječi, nego otvara srce i oslobađa najdublje misli. To je molitva koja odražava slobodu srca. Optužuje se najprije nedostatak odnosa između onoga što se tvrdi i onoga što se čini, nedostatna solidarnost i slabo zalaganje.

● ● ● Molitva kao izraz zajednice koja se treba osloboditi

Osobna molitva ima trajnu i sigurnu vrijednost. U angažiranim skupinama ona ipak bitno postaje izmjenom iskustava i praktičnoga zalaganja, što se u svjetlu vjere i evanđelja preispituje i kritizira. Iskustvo se ne ograničuje na osobni odnos duše prema Bogu, nego se otvara drugima, sluša ih i njima se priopćava. Jedan tješi i jača drugoga, razmišlja o problemima drugoga. Takvim se razgovorima uzajamno pomažu. Nema "svetoga srama" da se sakriju kušnje ili božanska rasvjetljenja.

Većini se može čitati dušu kao otvorenu knjigu. Već je to uputa na onaj proces oslobođenja koji se odigrava unutar zajednice.

● ● ● Liturgija kao svečanost života

Kanonska liturgija ima, kao i ranije, karakter obveze i ona izražava katolicitet naše vjere. Ali u mjeri, u kojoj zajednice ujedinjuju vjeru i život, mistiku i politiku, one u liturgijsko područje uvođe proslavljanje svoga života koje svi žele podijeliti. Na ovom području narod razvija veliku kreativnost. Na temelju izraženoga smisla ovih ljudi za sve što je plemenito i sveto, ovdje su naglašeni dostojanstvo i sakralnost. Skupina se služi simbolima koji su joj važni, inscenira koreografije i često tjelesnim izražajnim oblicima, koji su narodu svojstveni, izvodi autentične duhovne igre.

● ● ● Molitva kao uzajamno propitivanje

Oslobađajuća molitva često može primiti oblik kritičkog ispitivanja, pri čemu se ispituje zalaganje i držanje svih članova zajednice. Kritizira se međusobno, ali se osobno ne vrijeđa i ne osjeća povrijeđenim. Važni su objektivni kriteriji: kraljevstvo Božje, oslobođenje, poštovanje puta naroda. Dolazi do istinskih obraćenja i uzajamne pomoći koji nastaju iz međusobnog poštovanja i vjernosti.

● ● ● Politička svetost

Tijekom procesa oslobođenja dolazi do situacije iz koje je nastalo novo shvaćanje svetosti. Borbi protiv vlastitih strasti (trajna zadaća) priključuje se borba protiv mehanizama tlačenja i razaranja zajednice. Pritom na svjetlo izlaze teške, ali vrlo realne kreposti: solidarnost sa supatnicima; sudjelovanje u zajedničkim odlukama; vjernost jednom donesenim odlukama; nadvladavanje mržnje prema ljudima koji su se učinili agentima ugnjetavača naroda; sposobnost nadilaženja trenutnoga stanja i rada za buduće društvo, koje se još ne vidi i u kojemu se vjerojatno neće moći sudjelovati. Ova novovrsna askeza ima svoje vlastite zahtjeve i odricanja da bi se srce održalo čistim, spremnim za duh blaženstava.

● ● ● Proročka hrabrost i povijesna strpljivost

Mnogi angažirani kršćani imaju, iz svoje vjere i svoje molitve, hrabrost suprotstaviti se moćnici-ma ovoga svijeta zauzimanjem za stvar naroda i njegovo pogaženo dostojanstvo. Oni, međutim, imaju i određenu povijesnu strpljivost s polaganim hodom naroda koji je navikao podnositi tlačenje. Oni imaju povjerenja u narod, u njegovu spremnost na borbu unatoč svim ograničenostima, zabludama i intelektualnoj zaostalosti. Oni čvrsto vjeruju u snagu Duha koji djeluje u poniznima i patnicima, u pobjedu svoje stvari i u pravednost svoje borbe. Ovo držanje nastaje iz kontemplativnog aspekta povijesti, koji shvaća da je Bog jedini gospodar povijesti.

● ● ● Uskrsno držanje u smislu Fil 2,6-9

Postoji jasna svijest o značenju križa kao potrebne etape do pobjede. Uskrsnuće se doživljava kao trenutak u kojemu trijumfira pravednost, u kojemu narod izdržava svoju borbu i stvara čovjeka dostojniji život. To je Isusovo uskrsnuće kao veliki proces oslobođenja koji se probija kroz tijek povijesti. To se slavi i doživljava kao snažna prisutnost Duha u povijesti.

Tako nastaje jedan novi tip kršćanina, vrlo duboko angažiran u "zemaljskom gradu" i istodobno u "nebeskom gradu" u uvjerenju da ovaj zadnji ovisi o tome koliko se angažiramo u stvaranju ovozemaljskoga svijeta. Nebo nije nikakav neprijatelj zemlje, nego počinje već na zemlji. Oboje žive u snazi milosti i u oslobađajućem znaku Boga u Isusu Kristu. Ovo više nije gola "teologija", nego je ona postala život i mistika mnogih kršćana (D. Aloisio kardinal Lorscheider, nadbiskup Feortaleze, Brazil, 1987).

Pitanja:

1. Koji su aspekti molitve, predstavljeni u ovom tekstu, novi za tebe?
2. Kakvu vezu prepoznaješ između kontemplacije i oslobađanja?
3. Kada si, gdje i kako doživio ovakva ili slična iskustva zajedničke molitve?

4. Dokument vremena

iz bivšega Sovjetskog Saveza, koji, međutim, još i danas u mnogim dijelovima svijeta može postati aktualnim -
Molitva usred progona i tjeskobe

"Odbijam razgovor s vama"

Nisam prvi put u ovim prostorijama. U početku je bilo vrlo teško naći pravu liniju u držanju prema KGB. Većina onih koje ondje ispituju pokušava u početku prevariti, izmišljaju štošta. Ali, vrag je u pitanju lukavosti uvijek pametniji od nas. Svaki dijalog s njime pretvara se uvijek u igru: "Buda-la". Na koncu, putem lukavih, odavno iskušanih i brižno razrađenih metoda doznaju ono što im treba i čovjek postaje izdajica.

Kad su me prije otprilike deset godina prvi put doveli iza ovih zidova i počeli me ispitivati o poznanicima s Filozofskog fakulteta, trudila sam se da nešto izmislim ili da kažem samo "dobro". Ali kad sam već bila kod kuće, u svom stanu, otkrila sam s užasom da većina pitanja nije bila iskrena, da su htjeli doznati nešto drugo, a ne ono što su pitali. Tako su me npr. pitali gdje stanuje V. F. i ja sam rekla njegovu adresu pretpostavljajući da to KGB ionako može doznati. Istražni je sudac, međutim, htio samo doznati stupanj moga poznanstva s V. F. I tako je svagdje. Međutim, ovaj je susret bio dovoljan da za čitav život odaberem jedino moguću taktiku u ponašanju prema KGB: odbijati s njima svaki razgovor. Kasnije je KGB primjenjivao različite psihološke trikove da bi me naveo na razgovor: Strogoga je suca istražitelja zamijenio jedan dobroćudni, bilo je prijetnji da će me poslati u psihijatrijsku bolnicu, bilo je pritisaka na moje roditelje. Trudila sam se ovomu ne pridavati nikakvu pozornost.

Molila sam tiho za sebe. Posebno mi je pomogla molitva Isusu: "Gospodine Isuse Kriste, Sine Božji, smiluj se meni grešnici." Ova je molitva stvorila neprobojno polje oko mene. Zahvaljujući ovoj molitvi osjećala sam se potpuno zaštićenom bez obzira iza kojih zidova bila i u kakvim se prilikama nalazila. Sveti oci preporučuju da se s đavlima treba boriti tako što ih se uopće ne treba uzimati u obzir, da im se ne poklanja nikakva pozornost. Tako sam se i ja trudila odbijati one uporne, najrazličitije, često satima

duge napade suca istražitelja KGB-a: nisam reagirala na to. Nisam ih puštala u svoju svijest. Tako se u našoj praksi ujedinilo iskustvo disidenta i asketsko iskustvo; nije li još Solženjicin nekoć formulirao osnovno pravila za držanje pred KGB-om: "Ne vjeruj ništa, ne boj se ničega, ne moli ništa." Upadna je i još jedna zapanjujuća sličnost između postupaka ove organizacije i metoda Zloga: kako spretno oni iskorištavaju svaku ljudsku slabost, kako imaju đavolski osjećaj za zlo! Njihova egzistencija počiva na iskorištavanju niskih ljudskih osjećaja: tjeskobe, zavisti, taštine, nepovjerenja. Kad primijete da nešto nastaje: seminari, novine, kružoci, ne počinju odmah s uhićenjima, nego pokušajem da ovo novo i živo iznutra razore, da ljude nahuškaju jedne protiv drugih, da ih učine međusobno neprijateljima.

"Odbijam razgovarati s Vama": Ova je rečenica bila jedina koju sam za moga zadnjeg posjeta kod KGB-a izgovorila. Karmazkij je izišao na deset minuta. U to sam vrijeme pjevala meni poznatu molitvu, "himan najslademu Isusu". Kako sam znala koliko se vremena može sjediti kod KGB, ponijela sam oprezno od kuće knjigu s himnima. Kad se Karamzkij vratio, započeo je iznova razgovor sa mnom. Očigledno, dobio je instrukcije od pretpostavljenih. Započeo je s jednom apstraktnom temom.

"Recite, Tatjana Mihajlova, odakle Vi i Poreš imate takvu vjeru u Boga? Ta, vi ste odgojeni u normalnoj sovjetskoj obitelji, Vaši su roditelji inteligentni ljudi, ateisti. Oni nemaju baš nikakve socijalne korijene za vjeru. Ne potječete ni iz sloja plemića niti iz sloja kulaka (seljaka). Što se tiče našega društva kao cjeline, ono ne može proizvesti nikakvu religioznu svijest, kod nas nema pretpostavki za to: ne postoji tlačenje ljudi, svagdje se provodi ateistička propaganda, svi mogu čitati i pisati, više nitko ne vjeruje u priče. Nas ovdje zanima: zašto upravo vi, ljudi s fakultetskim obrazovanjem vjerujete u takvu besmislicu? Kao nekakva stara žena koja ne zna čitati ni pisati?"

Nije to bilo prvi put da se kod KGB-a započinje takvim temeljnim razgovorom. Ranije sam ulazila u to, objašnjavala kako sam najbolje mogla, pokušavala objasniti da se naša vjera ne može tumaćiti nikakvim utjecajem sa Zapada, da je živi

Bog sam ušao u moju dušu, da nema veće radosti od ovoga novog života u Crkvi. Ne znam jesam li im išta mogla posredovati. Jedva. Oni do današnjega dana vode nepomirljivu borbu s vjerom, s Duhom, s onim što nije pristupačno njihovoj svijesti, a što oni, međutim, shvaćaju kao najveću prijetnju sebi i što vrlo dobro shvaćaju kao najopasnijega neprijatelja - ta oni su ubojice, cinici, neljudski i đavolski lukavi. Oni nisu našli nikakvo "materijalističko" objašnjenje za kršćansku obnovu i obnovu u današnjoj Rusiji. I neće ga naći. No, to ih ne smeta da moralno uzornoga, blagoga i nadarenoga Volođu Poreša osude na jedanaest godina zatvora. Tatjana Ščipikova, koja je također godinama sjedila u zatvoru, danas je slijepa, Saša Ogorodnikov se teško razbolio.

A mi, čime im mi možemo pomoći? Mi, njihovi prijatelji, koji smo privremeno ostali na slobodi.

Osjećam gorući sram zato što je moja ljubav bila tako bespomoćna. I zato sam kimnula glavom kad je Karmazkij upitao:

"Po drugi Vas put pitam: Odbijate li biti svjedokom? Vi znate kakvu odgovornost po § 171 snosite?"

Kimnula sam glavom, što je značilo: "Znam, ja sam spremna" (Tatjana Goričeva)

Zadaće i pitanja:

1. Nabroji deset do dvanaest zemalja za koje znaš da u njima postoji slična situacija.
2. Jesi li sam doživio situacije u kojima ti je preostala samo molitva? Priopći ih!

Prva primjena

Redovnik-trapist Thomas Merton vrlo je točno primijetio da je Franjo nadišao dvodijelnost kontemplacije i akcije.

Pročitaj sljedeći tekst i u svojoj skupini izrazi svoje gledište o tome:

"Franjo Asiški nije se smatrao redovnikom. Da je htio postati redovnik, našao bi mnoštvo samostana u koje bi mogao stupiti. Posve je očito da on nije živio u svijesti da je 'kontemplativac'. I ni najmanje ga nisu zabrinjavale usporedbe između aktivnoga i kontemplativnoga života. On je ipak živio oba ova života, i to u najvišoj savršenosti. Nijedno mu dobro djelo nije bilo strano - nijedno djelo milosrđa, ni tjelesno ni duhovno, koje ne bi bilo našlo mjesta u njegovu čudesnom životu. Njegova je sloboda obuhvaćala sve. Franjo se mogao zarediti za svećenika. On je to odbio iz poniznosti (i to je, naime, bilo 'zvanje', a on je zvanja nadišao). On je, svakako, u savršenoj mjeri posjedovao apostolski duh žrtve i ljubavi, što pripada životu jednoga svećenika. Čudno je da Franjo nijedanput nije čitao misu -

to je činjenica koja se kod čovjeka njegova duha jedva može pretpostaviti.

Jedino zvanje, priznato u njegovo doba, koje je Franjo možda želio, bilo je zvanje pustinjaka. On se često povlačio u brda da bi sam molio i živio. No, nikada nije došao na pomisao da se posve posveti ovom eremitskom životu. Ostajao je sam dok ga je Duh držao u osami, a tada je puštao da ga ovaj isti Duh vrati u gradove i sela.

Da je o tome razmišljao, možda bi bio došao do zaključka da je njegovo 'zvanje' u svojoj biti 'proročko'. Njega je, kao drugog Iliju ili Elizeja, Duh u pustinji poučavao, ali ga je Bog vodio u gradove među ljude da bi im prenio poruku. Različite nam strane zvanja svetoga Franje pokazuju da smo ovdje iznad razine običnih 'životnih stanja'. A kad govorimo o 'pomiješanom životu' ili o 'apostolskom zvanju', dobro bismo učinili kad bismo ga sebi predložili u liku jednoga Franje ili Ilije."

Druga primjena

Pročitaj sljedeći izričaj:

Za vjernika stvarnost u pravome smislu nije ni profana ni sakralna, ona je jednostavno *sakramentalna*: ona objavljuje Boga, poziva ga, hrani se božanskom stvarnošću. Zato vjersko iskustvo daje životu jedinstvo. Ono, naime, gleda stvarnost kao jedinstvo koje ima Boga kao ishodište i cilj svih stvari. Kao svoj način života živa vjera pretpostavlja kontemplativno

držanje prema svijetu. Ona svagdje vidi i nalazi tragove Božje prisutnosti. No, ipak nije dovoljno da vjera bude *živa*, ona mora biti i *istinita*. A istinita je samo vjera koja postaje ljubav, istina i pravednost. Ljudi nisu Bogu dragi zato što ga priznaju, nego zato što teže za sudjelovanjem u izgradnji njegova kraljevstva, kraljevstva istine, ljubavi i pravednosti. Samo je takva, angažirana, vjera *otkupiteljska* vjera, a time i *istinita* (usp. Jak 2,20s.).

Takvoj se vjeri Bog objavljuje kao Sveti. S njome, u zadnjem smislu, stojimo nasuprot u konačnom smislu Ozbiljnome i Konačnome. S time se ne možemo igrati jer se ovaj sveti i apsolutno ozbiljno shvaćeni Bog pokazuje kao angažirani Bog koji čuje vapaje tlačenih. On može reći: "Vidio sam bijedu moga naroda u Egiptu ... ja poznajem njihovu patnju. Ja sam sišao da ih oslobodim iz ruke Egipćana..." (Izl 3,7s.). Drugim riječima: Bog, koji u molitvi kaže čovjeku: "Dodi!", kaže mu u istoj molitvi: "Gledaj!" Bog

koji poziva, zahtijeva od nas da ujedinito strast za njim sa strašću za našu patničku braću (usp. Mt 25,31-46)" (Kardinal A. Lorscheider).

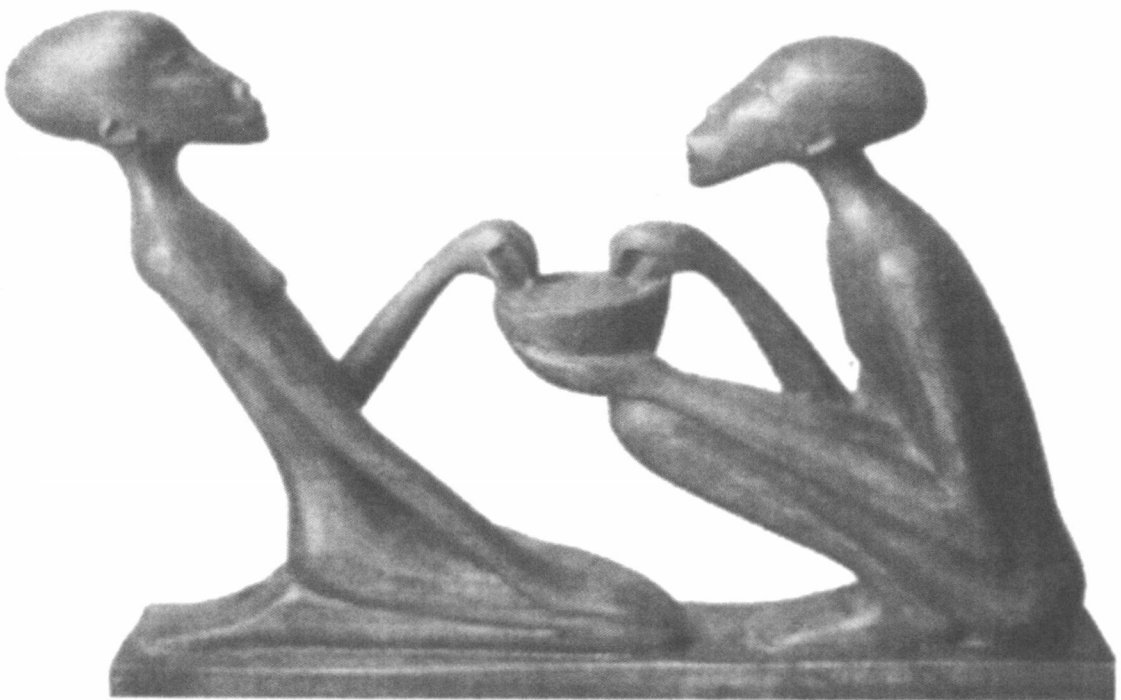
Pitanja:

1. Ima li u krugu tvojih poznanika takvih molitelja?
2. Što njih obilježuje?

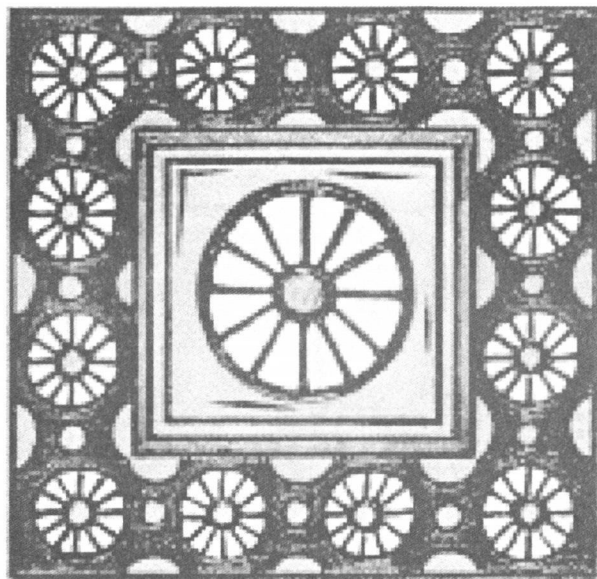
Treća primjena

Na sljedećim slikama vidiš izražajne oblike i simbole različitih svjetskih religija.

Meditiraj o njima. Što ti one kažu?
Kakve sličnosti i razlike možeš ustanoviti?

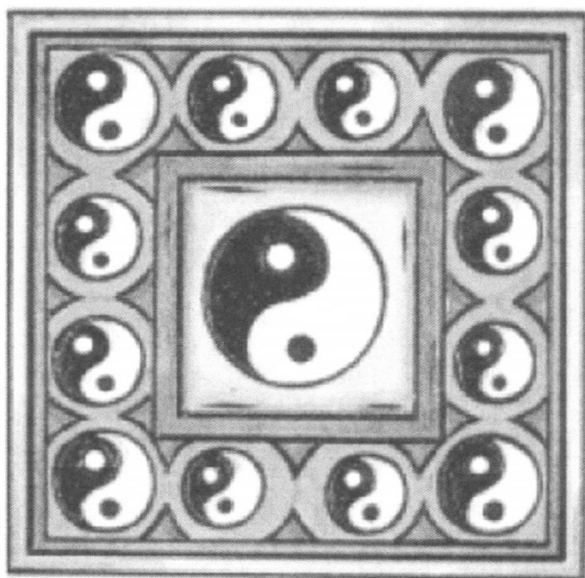
Drvorez iz Ruande

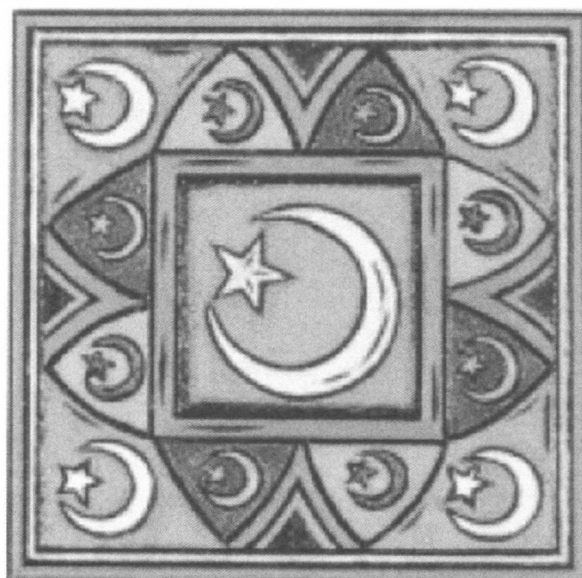
Točak zakona. Budizam

AUM – ili OM-znak (sanskrit)

Simbol teorije Yin-Yang (konfucijanizam)

Islam

Sve slike iz: Atlas svjetskih religija

Amaladoss, M.,

Contemplative Life for all. In: Vidyajyoti: Journal of Theological Reflection, LVII (1993) 527-537.

Bartoli, M.,

Klara von Assisi. Die Geschichte ihres Lebens (Werl, 1993).

Clarke, P. B. (izd.),

Atlas der Weltreligionen (Gütersloh 1993).

Conti, M.,

Eremo ed evangelizzazione nella vita dei Francescani: G. Cardaropoli/ M. Conti (Hg.) Lettura spirituale apostolica delle Fonti Francescane (Rim 1980) 57-102.

Engemann, A.,

Heilige Zwiesprache. Franziskanische Betrachtungsmethode (Werl, 1964).

Goritschewa, T.,

Von Gott zu reden ist gefährlich. Meine Erfahrungen im Osten und im Westen (Freiburg, 1984) 11-15.

Sveta Kongregacija za redovnike i svjetovne institutelarinate (izd.),

Die kontemplative Dimension des Ordenslebens (Vatikan, 1980).

Jungclaussen, E.,

Die Fülle erfahren. Tage der Stille mit Franz von Assisi (Freiburg, 1978).

Lehmann, L.,

Tiefe und Weite. Der universale Grundzug in den Gebeten des Franziskus von Assisi (Werl, 1984).

Lohrscheider, A.,

Hauptmerkmale und Herausforderungen der Kontemplation: L. Boff, Aus dem Tal der Tränen ins Gelobte Land (Düsseldorf, 1982).

Merton, Th.,

Keiner ist eine Insel (Zürich, 1956) 155ss. Original: No man is an Island (New York, 1955).

Ötinger, F. C.,

Gesamtausgabe. Ehmann (Hg.), 11 svezaka, novo izdanje (Stuttgart, 1960ss.).

Pohlmann, C.,

- Der neue Mensch Franziskus (Mainz, 1985).
- Franziskanische Meditation. Erfahrungen für heute (Mainz, 1982). Takoder: Yoga und die hinduistische Mantra-Praxis.

Rotzetter, A.,

Universale Sendung und Clastrum. Eine Weltzugewandte Spiritualität im Kloster: Isti (izd.), Geist und Welt: Seminar Spiritualität 3 (Zürich, 1981) 211-231 (odavde je djelommice preuzet odsjek C).

Schmucki, O.,

- Gotteslob und Meditation nach Beispiel und Anweisung des hl. Franziskus von Assisi (Luzern, 1980).
- "Mentis silentium". Il programma contemplativo nell' Ordine francescano primitivo: Laurentianum 14 (1973) 177-222.

Wanne, J. J.,

Traditional Korea. A Cultural History (Seoul, 1972) 107.

Za razmišljanje

Vi ste
Kristove ruke,
za svoj rad
Krist nema ruku,
samo naše ruke.

On nema nogu,
samo naše noge
da bi ljude vodio
svojim putovima

Krist nema usana,
samo naše usne.
Mi smo Božja poruka
riječju i činom.

Krist. Bronca, A. Hrdlicka. Prema mramornoj skulpturi 1983.

Rad s Osnovnim tečajem o franjevačkoj misionarskoj karizmi

- Lekcije
- Dokumenti Crkve i Reda
- Franjevački izvorni spisi

Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi" (CCFMC) je otpočeka koncipiran i obrađen međufranjevački, internacionalno i interkulturalno. On obuhvaća 25 lekcija u formatu A4 s prosječno 30 stranica. Na početku je uvod u strukturu i metodu učenja tečaja.

Dokumenti Crkve

- Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve "Ad Gentes"
- Izjava o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama "Nostra aetate"
- Apostolsko pismo "Evangelii nuntiandi"
- Držanje Crkve prema pripadnicima drugih religija
- Enciklika "Redemptoris Missio"
- Enciklika "Redemptor Hominis"
- Dijalog i naviještanje
- Za budućnost u solidarnosti i pravednosti
- Papinsko vijeće "Cor unum"

Dokumenti Reda

- Medellín, 1971: Generalni kapitul OFM
- Madrid, 1973. Pozvanje našega Reda danas
- Mattli, 1978. Treće plenarno vijeće OFMCap
- Mattli, 1982. Međufranjevačka poruka
- Asiz, 1982. Konferencija o islamu
- Gubbio, 1982. Izjava o ekološkoj situaciji
- Bahia, 1983. Vijeće Reda OFM
- Pravilo Trećeg reda

Franjevački izvorni spisi

- Spisi svetog Franje Asiškog
- Spisi svete Klare
- Život i čudesa svetog Franje Asiškog (Toma Čelanski)
- Legenda trojice drugova
- Legenda Perusina
- Franjo, anđeo sa šest pečata (prema svetom Bonaventuri)

Struktura tečaja

A. Franjevačka obitelj – nositeljica posebne misije

1. Kršćanstvo kao religija utjelovljenja
2. Franjevačka obitelj
3. Međufranjevačka suradnja danas
4. Formacija i daljnja formacija

B. Temelji franjevačke misionarske karizme

5. Biblijsko-proročka podloga franjevačke misije
6. Izvor misije u tajni Trojstva
7. Franjevačka misija prema ranim izvorima
8. Vjernost i izdaja: povijest franjevačke misije
9. Franjevačka misija prema suvremenim izvorima

C. Religiozno-mistična dimenzija franjevačke misionarske karizme

10. Jedinstvo kontemplacije i misije
11. Odluka za Krista i univerzalna širina
12. Univerzalno bratstvo/sestrinstvo: pomirenje s Bogom, čovjekom i prirodom
13. Franjevačko poslanje i naviještanje Riječi
14. Sestre i braća u sekulariziranom svijetu
15. Dijalog s drugim religijama – franjevački put
16. Susret s muslimanima
17. Interkulturacija kao franjevačka zadaća
18. Franjevački san jedne ameroindijanske Crkve

D. Socijalno-politička dimenzija franjevačke misionarske karizme

19. Franjo Aisiški i opredjeljenje za siromašne
20. Teologija oslobođenja iz franjevačke perspektive
21. Proročka kritika društvenih sustava iz franjevačke perspektive:
Prvi dio: kapitalizam
Drugi dio: marksizam
22. *Kao muško i žensko stvori ih...*
Franjevački izazov
23. Franjevački mirotvorni rad
24. Naš odnos prema znanosti i tehnici

Sažetak

25. Stalna zadaća franjevacu u Crkvi